

DE WAARDE VAN HET BEDEHUIS.

De waarde van eene gemeenschappelijke plaats voor gebed en lofzang moest ons overal treffen. Misschien treffen ons in onze beschavingslanden onze kerken ook daarom wel minder, omdat het gebed en lied der gemeente er voor de gaven eens redenaars op den achtergrond raakten. Maar in eene omgeving, als ons plaatje ons voorstelt, spreekt wel het lief, bevallig kerkje in al zijne eigenaardige kracht. Het staat daar op den zendingssakker, als teeken van een nieuw leven in ieder opzigt, meest met zijne naar den hemel wijzende torenspits, als teeken van een in Christus vernieuwd geestelijk, dat is, door en tot liefde geheiligd leven. Waar zóó de Heidenakker menigen hof des Heeren biedt, zijn onze grootste steden overrijk aan gedeelten, die enkel woestijn, zelfs zonder de oase van eenig wijkgebouw of zendingssaal zijn. Zoo trof mij in 1864 in Parijs het feit, dat de Faubourg St. Antoine, niet een nieuw deel der stad, voor 200,000 Roomsche-Katholieken niet meer dan ééne kerk telde, nog zelden meer dan door 18 mannen uit die buurten bezocht. Zulk een verleden verklaart het zwarte heden. Vóór Spurgeons wakker makend woord telde het nieuwe Londen buurten met van 50- tot 80,000 zielen zonder kerkgebouw. Kroeg- en bierhuis waren overal het eerst volbouwde, eene kerk het langst of geheel vergeten gebouw. Spurgeons profetenstem maakte Londens bisschop tot het stichten van een fonds van vijf miljoen guldens voor kerkbouw en met en door dezen kerkvoogd alle kerkgemeenschappen wakker. Toch blijft het waar, dat het beschamend profetenwoord en niet gemeentebehoefte, niet liefde tot Christus en zijn koninkrijk het goede deed bedenken. En waar leeft, ook in Nederland, de gemeentezin, die kerken, zendingshuizen, bidzalen wenscht te maken, tot hetgeen het kerkje op ons plaatje in en voor zijne omgeving is. De vlam van kerktwist, die het oog pijn doet en harten scheurt, is waarlijk niet het hemelsch vuur, dat gemeentelieven kweekt en koestert. De gloed, die van boven is, schept eene lente rijk aan bloemen, een zomer schooner nog door welig graan; maar het vuur uit de diepte scheurt den bodem, en verbrandt en blakert wat hij draagt. Bidde dan ons hart om „vrede op aarde” en om „een dubbel deel van 's Heeren Geest.”

C. S. A. v. S.

ALESSANDRO GAVAZZI.

Onder de merkwaardige personen, die de revolutie van 1848 en 1860 zoo niet in het leven heeft geróepen dan toch heeft doen uitkomen, moet men Alessandro Gavazzi plaatsen, wiens werkzaamheden op 't gebied der Evangelisatie algemeen bekend zijn. Bij afwisseling staatkundig redenaar, kampvechter van het christelijk geloof, vurig vaderlander en lid van den geheimen staatsraad heeft de ex-barnabist van Bologna, se-

DE CHRISTELIJKE FAMILIEKRING, VI.

dert de dagen van Novare, de pen en het zwaard gevoerd ten dienste van hetgeen hij als de wettigste en heiligste van alle zaken beschouwde. Betwist de beginselen zelve, indien gij het noodig oordeelt, gevoel voor de italisansche revolutie slechts eene sympathie met veel voorzigtig voorbehoud, maar aan de mannen die haren triomf voltooid hebben, kunt gij toch zeker geene pligmatige gehoorzaamheid en edelmoedige overgave ontzeggen! Bij Gavazzi is de gedachte aan eene revolutie eene konkreete, tastbare, levende zaak geworden, maar bij hem meer dan bij een zijner tijdgenooten kan de staatkundige verbetering slechts met de christelijke en zedelijke vernieuwing gepaard gaan: hij kan, hij wil van de eene zonder de andere niets weten. De tweede is hem echter van den beginne aan niet met die ware, juiste, onbewegelijke kenmerken van de eerste voorgekomen. Het volk een katholicisme voor te stellen, van bijgeloovigheden beroofd, dit was gedurende eenige jaren de zending, die hij zich zelf oplegde. Gelukkig dat de kracht en de natuurlijke gevolgen der zaken hem niet toelieten vasten voet te zetten op dezen middenweg, waar velen het zoo gemakkelijk vinden op te blijven staan. Om te beweren de rol van hervormer te spelen, moest men wel degelijk hervormd zijn. Dit geloof der roomsche vaders, tot hetwelk Gavazzi zijn volk wilde terugbrengen, dat is, als men er de vormen en de kerkelijke geschillen van afzondert, het protestantisme, zoo als wij het heden ten dage kennen.

Welk zonderling leven, dat namelijk van den ouden monnik!

In Mei 1848 vocht hij te Venetië tegen de Oostenrijkers, verhaalt zijn geschiedschrijver; het volgend jaar te Rome, tegen de Fransen; na het beleg brengt hij zijnen terugtocht met Garibaldi ten uitvoer, steekt over naar Engeland waar hij predikt, naar Amerika waar hij weder predikt, door sommigen toegejuicht, door anderen uitgefloten, nimmer echter verlegen of ontmoedigd. Valt de krijg in van Garibaldi tegen de Bourbons... dan vinden wij hem te Palermo, te Messina, te Napels, den karabijn nederleggende om de lazzaronis toe te spreken, en haar weder oprattende zoodra de oorlogstrompet zich weder laat hooren. Te Napels opent de nationale garde voor hem de deuren van den kathedraal, waar hij in en op de plaats de dienst waarneemt van den kardinaal kerkvoogd, die aan de Bourbons is verkocht. Weldra is zijne populariteit grenzeloos, hij, de dictator, is het woord, helder, roerend, geschikt om te overtuigen, en om door geestdrift mede te slepen; in een woord hij is de redenaar.

Van 1861 af kwam Gavazzi in den regelmatigen toestand van het apostelschap en als reizend prediker van het Zuiden naar het Noorden, van het Oosten tot het Westen dezen prachtige tuin van Europa doorwandelende, dezen tuin dien hij aan den hemelschen Koning zou wenschen te geven, nadat hij dien in vereeniging met vele dapperen in handen van een der aardsche koningen had geplagst. Eertijds deed zijn monnikskleed, als het openging, het roode hemd en het handvat zien van eenen sabel met twee pistolen op zij; nu draagt hij een zwart gewaad, en doet er niet te minder goed om.

18

Zijne groote gestalte, zijn sprekend gelaat van veel grijs haar omsierd, zijne krachtige stem, zijne levendige gebaren versterken niet weinig den indruk, dien een ernstig overtuigend woord maakt, een woord rijk in leenspreuken, opgeluisterd door gelukkige grepen en zinsneden, die zich gemakkelijk in het geheugen prenten.

Die hem voor het eerst ziet en hoort, geraakt in verrukking.

„Italië getrouw aan de godsdienst der vaderen,” een der meest beroemde werkjes van Gavazzi, behelst eenige stellingen, die men in de meeste zijner geschriften en gesprekken terugvindt. Een volk kan niet bestaan zonder godsdienst; deze moet, om zedelijk en duurzaam te zijn, goddelijk wezen; de wijsgeerige godsdiensten kunnen slechts leiden tot een schijn van zedelijkheid, en geven geene hoop; de eenige goddelijke godsdienst is de geopenbaarde; die godsdienst van onze tot het geloof bekeerde voorouders was goddelijk; goddelijk zoo lang zij het evangelische Christendom was, door Paulus te Rome gepredikt, en die Italië weder moet omhelzen met verwerping van het Roomsche-Katholicisme.

Uit stellingen en boeken leert men den mensch niet kennen, en in zooverre hebben wij van Alessandro Gavazzi slechts een onvolmaakt geheel. Ons blijft dus, om nader met hem bekend te worden, alleen over hem naauwkeurig na te gaan in die oogenblikken, waarin hij door eene gebeurtenis of omstandigheid, welke dan ook, beziel wordt, en waarin als uit een vuurspuwend berg, uit zijn mond voortkomen berispingen, bijtende spot, dreigingen, waarschuwingen tot pligtsbetrachting, verzuchtingen des gewetens, aanroepingen van den Heer en vaderlandslievende kreten. Gavazzi in zijn spreken is een vulkaan gelijk, maar met zijne gebreken; want de redenaar is zelfs in het genre, waarin hij uitmunt, ver van volmaakt. Tracht... maar neen, ik sprak u daar van Gavazzi van het jaar 1860, en die tijd is nu voorbij. Gavazzi van 1869 preekt minder als redenaar dan als dienaar van Christus en als vredebede.

Wat hem ontbreekt, is de zalving, zijne woorden gelijken meer naar een stroom van water dan naar een zachten verkwikkenden dauw, die het land besproeit, en daarom moet hij zijne hartstogtelijke bewonderaars onder de mannen vinden. Om den ouden Gavazzi grondig te leeren kennen, zouden wij de Napolitanen zelve naar hem moeten vragen, of, indien u dit bevalt, een werkje van Mornand, in 1861 uitgegeven onder den titel van „Preeken van Vader Gavazzi.” Preeken!... Toespraken had hij ze moeten noemen.

In het openbaar op het stadsplein uitgesproken, opgeweld uit het van geestdrift bruisend hart, mist men er zijn, naar 't zich laat verwachten, diep doorzigt, zorg voor den vorm en voor de keuze van uitdrukkingen, maar daarentegen zijn zij des te rijker aan stoute vergelijkingen, die der gedachten de meeste kracht van overtuiging bijzetten.

Wil men zich hiervan overtuigen. Hoort wat hij zegt: „De revolutie is aan een grooten ketel gelijk, waarin wij eene goede soep willen koken, en waarin een onbedreven kok allerlei soorten van vleesch door elkander werpt: ossen-, geiten-, katten- en schapenvleesch. De pot kookt, gij ziet een smerig, zwart terugstootend schuim boven komen. Ei, zegt gij, dit is niet de soep, die wij wenschen te krijgen. Doch daar komt een bekwaam kok bij den ketel met zijn schuimlepel, en ontleent daaraan de slechte bestanddeelen, zoodat datgene slechts overblijft wat goed smaakt. Er blijft ons dus niets anders over dan in dien bekwaamen kok een koninklijke bewoner van het paleis Pitti te herkennen.” Zie hier nog een veel vermeteler gezegde: „Zoolang als ik deze vuisten bezit, om de kaken van eenige voorstanders der Bourbons te breken, zoolang zal ik voor de reactionairen niet vreezen.”

Dit voorbijgezien, hoeveel wijze en regtvaardige woorden, edele en heilige gedachten. Zie hier een eenige van: „Mijns inziens is hij niet waarlijk liberaal die de meeningen van anderen hetzij op staatkundig, hetzij op godsdienstig gebied, niet eerbiedigt.”

„Is het door middel van steenen, dat eene fabriek wordt gebouwd, zoo wordt een vaderland gesticht door middel van persoonlijke opofferingen.”

„De grondslag van den staat is de gemeente, die van de gemeente het huisgezin, die van het huisgezin ieder op zich zelf. Is nu deze laatste goed, dan zijn òn het huisgezin òn de gemeente òn eindelijk het volk het ook. Wil men dus dat de maatschappij goed zij, dan moet eerst ieder mensch goed zijn; is hij dit niet, dan kan het volk evenmin deugen.”

Wat meende hij met „goed?” Het begrip van goed toch is zoo betrekkelijk, zoo onzijdig ten opzichte òn van werkelijke deugden òn van zelfs in 't oog loopende gebreken, dat hij beter had gedaan met de dingen bij hun naam te noemen, dien van „Christelijke liefde,” die de ware naam is voor het goede, dat volken en personen redt.

„De vrouw moet vrouw zijn,” zegt hij elders — „zij moet godsdienstig

gevoel hebben. Eene vrouw zonder godsdienst is in mijne oogen een monster, haar verstand en haar hart missen licht en warmte; zij is slechts de schaduw van een sterken geest, dien men noch mannelijk noch vrouwelijk kan noemen; daarom moet de vrouw godsdienstig zijn, zonder dweepziek, christelijk zonder bijgeloovig te worden.”

Dezelfde man, die de genoogens van den huiselijken haard opgaf, om zich beter aan zijne taak te kunnen wijden, en die tot iedereen die het hooren wilde, zeide: „Italië... ziedaar mijne vrouw,” verstond en begreep niet alleen de pligten voor het huisgezin, maar maakte er ook anderen opmerkzaam op. Terwijl zijn ruim en medelijdend hart alle gedachten aan wederwraak tegen de vrienden van den gevallen koning onderdrukte, ontwierp hij te gelijker tijd de stichting van bewaarscholen, en beval deze aan de zorg van liefdadige vrouwen.

Wilden wij hem alleen naar zijne patriotische redevoeringen beoordeelen, dan zouden wij een zeer onjuist en gebrekkig denkbeeld van zijne christelijke overtuigingen krijgen.

Hetzij hij het huisgezin, de opvoeding, de Kerk, den Bijbel of den Paus behandelt, of zelfs tot in de verborgenheden der leer doordringt, men bemerkt aldaar dat hij er niet over denkt, om aan het kruis te ontnemen wat het den Grieken eene dwaasheid, en den Joden eene ergernis deed zijn. In alles gelijkt hij den Amerikaan Channing, in sympathie voor de minst bedeelde standen, in de kennis hunner behoeften, in regtvaardige bedoelingen, in edele inzigten, in alles, behalve in zijne godsdienstige overtuiging.

Ziedaar den vriend van den overwinnaar van Frans II. Onoverwinnelijke geest, die in niets bijna aan de zedelijke zwakheden van onzen tijd herinnert, staat hij daar alleen, te midden van een volk, dat hij liefheeft, een volk helaas! of te vreesachtig om zijne dwalingen vaarwel te zeggen, of te onverschillig om er een geneesmiddel voor te zoeken!

Die man spreekt nu in Rome zelf — verkondigt er het Evangelie. Geen wonder dat men er voor de verlichting van velen en voor het rijk der waarheid veel goeds van verwacht.

EEN EDELAARDIGE TREK.

Koningen, van wie men dikwerf veel kwaads vertelt, hebben soms ook wel iets goeds. Zie hier althans een trek, die den koning wien het betreft, eere aandoet.

Een soldaat van het pruisische leger, die op een der voorposten in den omtrek van Parijs geplaatst was, had een brief van zijnen vader ontvangen. Hij had dien nog niet kunnen lezen en hem zorgvuldig in zijne borst verstoppt op het oogenblik dat hij geroepen werd om op wacht te gaan staan. Zal hij met lezen wachten totdat hij afgelost is? Hij moet het, want het consigne is streng, en wee hem indien hij zijn pligt verzaakt! Evenwel, de verzoeking is zeer zwaar. Hij kijkt overal rond; de vijanden zijn heel ver af en er is geen officier, of onderofficier daar die hem bespiedt. Hij haalt den brief voor den dag en gaat dien met een geroerd hart lezen: „Waarde zoon,” — schrijft hem zijn vader, — „gij weet dat uwe zuster op trouwen staat; over acht dagen zal de bruiloft plaats hebben; o, wat zou het ons eene vreugd geweest zijn, als wij u in ons midden hadden; maar, helaas! dat kan nu niet. Troost u, en doe goed uw pligt...” De arme jongeling geraakte in diep gepeins, bij het denken aan zijne goede zuster, zijn vader, aan het huiselijk feest, dat plaats zou hebben zonder dat hij er bij was. Nog had hij het papier in de hand, toen hij eenig gedruisch achter zich hoorde. Plotseling ziet hij om, en wat ziet hij? Den koning in persoon; ja, de koning had zelf de voorposten willen gaan inspecteren. De arme soldaat laat, bevende over al zijne leden, den brief vallen en wacht stilzittend de straf af, die hij erkent verdiend te hebben. Zonder een woord te spreken raapt de koning den brief op, leest hem, geeft hem dien terug en vertrekt. Twee uren daarna wordt de jongman gelast in het hoofdkwartier van Versailles te verschijnen; hij durft zich naauwelijks vertoonen en stelt zich niet anders dan droevige gevolgen voor. Men geleidt hem voor den koning. Deze ontvangt hem vriendelijk, en zegt tot hem: „Ik heb uw brief dezen morgen gelezen; en gij wilt de bruiloft van uwe zuster bijwonen, ik geef u veertien dagen verlof, en ik zal de reiskosten betalen. Goede reis en veel plezier!...” Men kan zich de blijdschap van den soldaat denken; de tranen sprongen hem in de oogen, hij had moeite om zijn dank jegens den koning uit te spreken, en hij ging heen met de belofte dat hij op de gezondheid van zijn koning zou drinken. Des anderen